

***Sünök a 20. század második felének magyar
költészetében
(Takáts Gyula, Balla Zsófia, Csukás István versei)***

DOI: <https://doi.org/10.14232/animalia.2025.1.6>

TÜSKÉS Anna

HUN-REN BTK Irodalomtudományi Intézet

ORCID azonosító: 0000-0003-1464-5013

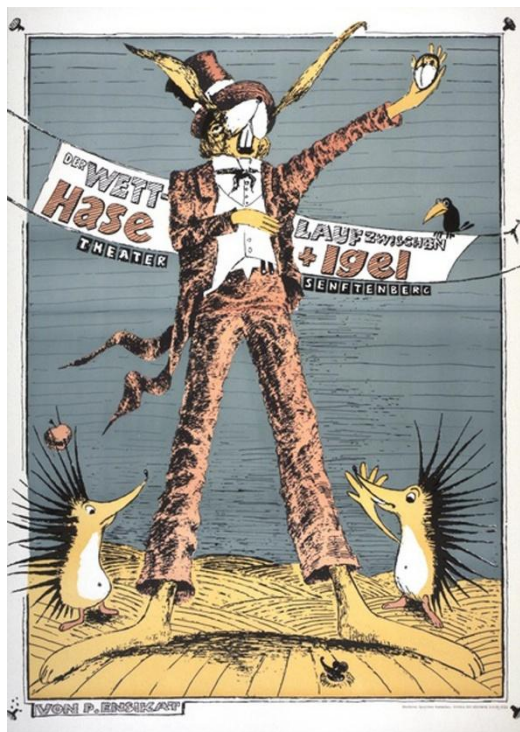
A tanulmány a sün alakjának megjelenését vizsgálja a 20. század második felének magyar lírájában, különös tekintettel Takáts Gyula, Balla Zsófia és Csukás István műveire. A sün mint szimbólum, illetve antropomorfizált figura különböző költői szerepeket tölt be: megjelenik az egyedüllét, a függetlenség, a családi dinamika és az ember és természet közötti viszony allegóriájaként. Takáts filozofikus hangvételű verse az érzelmi határokat és az önállóságot tematizálja, míg Balla és Csukás gyermekverseiben a játékosság, a humor és a hétköznapi élet mesei tükörképe dominál. Balla versében a süncsalád éjszakai ünnepe elevenedik meg, Csukás a családi összetartozás és a személyes tér iránti vágy konfliktusait dolgozza fel. A tanulmány rávilágít arra, hogy a sün motívuma változatos stílusokban és tematikákban képes megjelenni, a filozófiai elmélyedéstől a mesészerű történetmesélésig, sajátos helyet foglalva el a korszak költői képzeletvilágában.

Kulcsszavak: sün-motívum, antropomorfizált figura, szimbólum, allegória

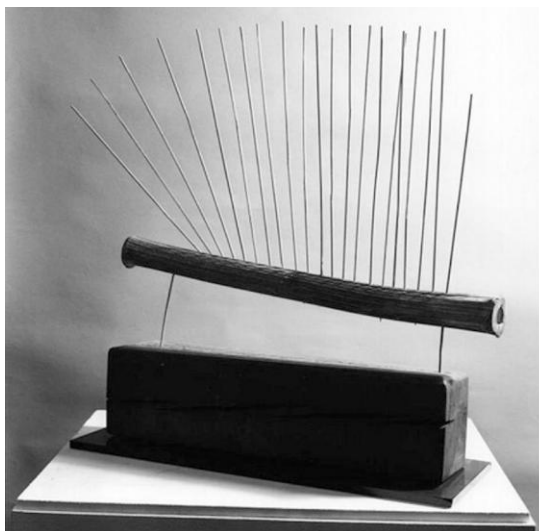
Bevezetés

A sün tematika nem ritka a költészetben és a költészetről való gondolkodásban a 20. század második felében: Lauris Edmond *The hedgehog* című tragikus versétől (EDMOND 1983), Walter Helmut Fritz *Der Igel*-ének „csendes bűvész”-én át (FRITZ 1999), Jacques Derridának a vers, mint sündisznó képéig (DERRIDA 1988), sokan gondolkodtak a sündisznóról. A 20. század második felében több magyar költő és író írt sün témájú, főszereplőjű verset és prózát. Ezek a művek megragadják az ember és a

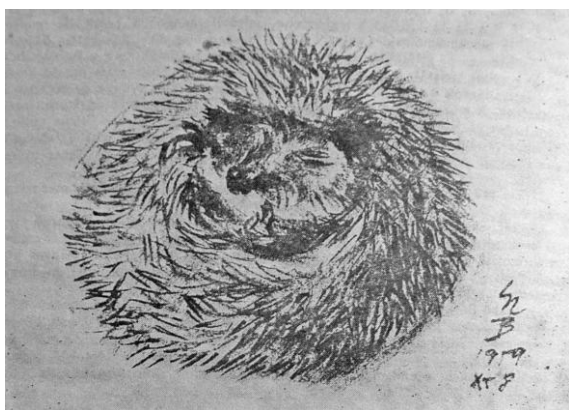
természet közötti különbségeket, illetve antropomorfizálják az állatokat. Egyes versekben a sünök megőrzik sajátos vadállati identitásukat, mások az ember csodálatát, megfigyelését, a sün és az ember közötti kapcsolatot kutatják, egy harmadik csoportjuk emberi történeteket, problémákat ábrázol állatalakokkal. A valós természeti képek mellett a sün hagyományos szimbolikus jelentései közül az alkalmazkodás és a magányosság jelenik meg (VÍGH 2019: 315–318). Az itt elemzendő, négy, sün főszereplős szabadversből Balla Zsófia és Csukás István versei gyermekeknek íródtak, Takáts Gyula költeménye viszont nem ifjúsági vers, hanem filozofikus, meditatív életkép. Noha mind a négy vers központi figurája sün, más-más témákat és érzelmi tónusokat dolgoznak fel, a filozófiától a humorosig és szeszélyesig, a sünök viselkedésének és kapcsolatainak változatos értelmezéseit kínálva. A tanulmányhoz a 20. század második felében aktív képzőművészek sün-ábrázolásaiból válogattam, amelyek külön elemzést érdemelnének, itt azonban csak annyi a szerepük, hogy felvillantsák a sün sokféle vizuális művészeti alakváltozatát az elemzett versek korában (1–8. kép).

1. kép: André Liebscher: *Der Wettlauf zwischen Hase und Igel* [Nyúl és sündisznó versenye], 1985, színházi plakát, litográfia, 81 x 57,5 cm, Berlin, Deutsches Historisches Museum.
2. kép: Klaus Lemke: *8. Berliner Kleingartenschau* [8. Berlini Kiskertbemutató], 1988, kiállítási plakát, szitanyomás, 80,8 x 57,2 cm, Berlin, Deutsches Historisches Museum.

3-4. kép: Mack Heinz: *Tier [Állat]*, 1953, aranybronz és fa üvegen, 63 x 70 x 11,5 cm.
Berlin, Staatliche Museen zu Berlin – Preussischer Kulturbesitz.

5. kép: Gy. Szabó Béla: *Sündisznó*, 1959, szénrajz, 295 x 420 mm.

Közölve: Murádin Jenő: *Gy. Szabó Béla*, Bukarest, Kriterion, 1980, 104.

6. kép: Gy. Szabó Béla: *Nyújtózkodó sündisznó*, 1971, fametszet, 285 x 430 mm.

Közölve: Murádin Jenő: *Gy. Szabó Béla*, Bukarest, Kriterion, 1980, 48. kép.

7. kép: Rudolf Grüttner: *Der Frieden muss bewaffnet sein* [A békét fel kell fegyverezni], 1982, politikai plakát, offset, 57,6 x 81,1 cm, Berlin, Deutsches Historisches Museum.

8. kép: Vinkó Tamás: *Sünncsalád*, 1987, rajz.

Közölve: *Köznevelés*, 43. évf. 29. sz. (1987. szeptember 18.): 6.

Filozofikus, meditatív életképek – Takáts Gyula: *A sün*

Takáts Gyula *A sün* című, először 1964-ben az *Élet és Irodalom* hasábjain, majd kötetben a *Villámok mértanában* (TAKÁTS 1964; TAKÁTS 1968: 76) megjelent költeménye elmélkedést ábrázol a költői én és egy vad lény – a sün – kapcsolatáról: a sünnel való interakción keresztül a függetlenség, az önellátás és a szenvedély témái jelennek meg. A sün az önálló és magányos létezés szimbólumává válik, ugyanakkor az emberi érzelmek és kapcsolatok bonyolultságának metaforája.

Az első versszak a sün kitartó kerti jelenlétét írja le olyan hangokkal, mint a zörgés és a suhogás, amelyek jelzik a sün folyamatos tevékenységét, azt az érzést keltve, hogy a sün egy szorgalmas, állandó lény, amely a maga módján mozog a természeti világban. A „tüskés, szép szuronyok” a sün természetes védekezőképességét – a tüskéit – idézik, de „szépnek” minősítve a lény iránti csodálatról árulkodnak. A szurony-metaphora harcos erőt kapcsol hozzá, jelezve, hogy a sebezhető sün képes megvédeni magát. A tulipánok közötti holdfény felerősíti a vers derűs, szinte varázslatos hangulatát, lágy, természetes fénybe vonva a sün cselekedeteit – utalva az állat éjszakai életére. A holdfény bensőséges kapcsolatot sugall a beszélő és az állat között.

A második versszakban a beszélő kíváncsian és ismerősen figyeli a sünt, miután megszokták egymás jelenlétét. Ennek ellenére a sün független és közömbös marad, teljes mértékben saját táplálkozására, a férgek, rovarok keresésére összpontosít, megtestesítve az ösztönélet egyszerűségét. Kölcsönös együttélésüket mutatja, hogy „megszokták egymást”, de a sün nem reagál a beszélő szeretetére vagy figyelmére. Ez a közömbösség az emberi és állati élet közötti határvonalat sugallja – a sün világa a túlélés világa, az ösztönei vezérlik, nem pedig a társadalmi kötelékek vagy a hála. Amikor a beszélő kinyújtja a kezét, a sün reakciója – védekező labdává gömbölyödve – azonnali és reflexszerű. A „tüskés szellemmé” átalakult sün képletesen beszél, mondván: „Ne érints, és szívedre se végy”. Ez a sor arra utal, hogy a sün viselkedése nem elutasítás, hanem egy természetes határ. A teremtményt saját szükségletei és ösztönei irányítják, nem az emberi kapcsolódási vágy – annak ellenére, hogy nem kerüli az ember közelségét, és képes annyira megszelídülni, hogy emberi hívásra előjön.

A sünt táplálék- és túlélési igénye hajtja, „legszebb szenvedélye” abban rejlik, hogy a férgek megtalálására összpontosít. A költői én egyfajta sóvárgó csodálattal reflektál a sün e szenvedélyére, az odaadás tiszta formájának ismerve el, amely semmit sem vár cserébe. A sün közömbössége az elismerés iránt – „nem háláért teszem” – az önellátás filozófiáját tükrözi. A sün nem szorul rá, és nem is vár jutalmat tetteiért, ami az „önzetlen” szenvedély tanulságaként fogható fel: a saját útját járja anélkül, hogy külső jóváhagyást vagy elismerést keresne. Az utolsó sorok egyfajta belső párbeszédet sugallanak: „emeljen szenvedélyed szárnya!” Mintha a sün példája arra ösztönözné a beszélő költőt, hogy ugyanolyan függetlenséggel fogadja el saját szenvedélyeit és összpontosítson törekvéseire anélkül, hogy törődne mások ítéleteivel és reakcióival.

A sün az érzelmi határok metaforájaként szolgál. A fenyegetéskor védekező labdává gömbölyödő állatokhoz hasonlóan az emberek gyakran úgy védik meg magukat a sebezhetőségtől vagy mások követeléseitől, hogy visszavonulnak belső világukba. A sün tüskéi azt a védelmet szimbolizálhatják, amelyet az emberek a belső világuk védelme érdekében vonnak maguk köré. Ugyanakkor a sün önfejlősége a saját út követése fontosságának metaforája. A beszélő a sün viselkedését csodálni valónak tekinti, emlékeztetve a személyes szenvedélyre anélkül, hogy bármit is várna cserébe.

Takáts Gyula *A sün* című versében az állat közömbösségére és önellátására reflektál, párhuzamot vonva az emberi érzelmekkel és vágyakkal. A vers azt sugallja, hogy a sünhöz hasonlóan az embernek is odaadással kell követnie céljait, nem elismerésért vagy jutalomért, hanem a törekvés belső értékéért. A vers a természeti képeken és a sün viselkedésén keresztül tárja fel a kapcsolódás, függetlenség és az érzelmi önellátás határait, ösztönözve a személyes tér tisztelésére és az egyéni szenvedély megélésére. Ahogy Tüskés Tibor a *Villámok mértana* című kötetről közölt kritikájában írja:

A természetben parabolát lát a költő: «Egy világot tanító példa / szól itt e kis bokorban» – írja a csalógányról, de jelképpé teszi a mandulaverés, a füge, az aranyeső, a sün, a feketerigó «képet» is. Takáts Gyula főként képeivel kelt feszültséget, s azzal, hogy újszerű kapcsolatot teremt a szavak között. Konkrét és egzakt dolgokat, érzéki és elvont, reális és absztrakt elemeket köt össze, ahogy a könyv címében is teszi: *Villámok mértana*. Legsűrűbben előforduló költői eszköze a hasonlat, a megszemélyesítés. (TÜSKÉS 1996: 60–65)

Más verseiben is megjelenik az állat, például az 1930-as években született *Carmen nocturnale* utolsó versszakának természeti képében („és serceg a sün kinn a sövényben”). A falusi éjszaka miliójében a sün az éjjeli természet részét képezi: neszezése, „sercegése” az éjszaka élő, mégis rejtett életére utal. A sercegés kifejezés a csendes, neszező, finoman nyugtalan éjszakát érzékelteti. Ez a hang összecseng a következő sorban megjelenő belső, zárt tér zajával („perceg a szű”), a kettő együtt a külvilág és a belső világ (álom, tudat) összhangját és feszültségét is kifejezheti. A rejtőző, magába zárkózó, tüskés, védekező sün akár a lírai én tudatának egy aspektusát ábrázolhatja, ahol a sövény a tudat és a tudatalatti határa.

1970-es évek eleji *Kör zárja porba* című versében a sün motívuma („Hajnalonta még az igénytelen / sün sem keresgél benne”) látszólag apró és mellékes, mégis fontos szerepet tölt be a jelentésrétegekben (TAKÁTS 1972). Ha még a szerény, egyszerű, „igénytelen” sün sem talál semmi táplálékot, az a teljes terméketlenségre és halálra utal. A versbéli térből eltűnő sün arra utal, hogy az emberi világ vagy valamilyen külső erő annyira felperzselte, elpusztította a helyet, hogy még a legellenállóbb lények sem találnak menedéket. A sivár, túlhevített, önmagába fordult világban a sün a veszteség, a kiszolgáltatottság egyik szimbóluma azáltal, hogy meg sem jelenik a tájban.

Gyerekversek – Balla Zsófia: *Sün-majális*

Balla Zsófia *Sün-majálisa* a gyermekverseket tartalmazó, *Hóka foka fioka* című kötetében (BALLA 1985: 24–25) jelent meg. A versben egy szeszélyes, varázslatos jelenet bontakozik ki, amely egy süncsalád örömteli életét örökíti meg a holdfényes kertben. A játékos képsor és a ritmikus nyelvezet az ünneplés és a könnyedség érzését kelti az olvasóban, a fantázia és a természet elemeit ötvözi az állatélet magával ragadó, már-már mese-szerű ábrázolásában.

A költemény elején Tamás – akiről nem derül ki, hogy gyermek vagy felnőtt – izgatottan felkiált, miközben egy ablakon kívüli meglepő és elragadó jelenetet figyel: „Látomás!” – megadva az alaphangot valami rendkívülinek, mintha nem mindennapi esemény lenne, hanem ritka, elbűvölő pillanat. A tanúskodás hirtelensége fokozza az

izgalom és a felfedezés érzését, és arra hívja az olvasót, hogy átélje a kibontakozó látványt, mintha ők is az ablakon kukucskálnának ki.

A süncsalád bemutatása humoros és kedves, mindegyik tagjának megvan a maga egyénisége. A sünöket valós élőlényekből szinte mitikus figurákká emeli, és egy egyszerű kerti jelenetet élénk felvonulássá változtat. A „hadfinak” nevezett Sün Apó erőt és vezető szerepet sugall, ünnepélyesen előre vonulva. Sün László, Süni Zsuzsi és Jonathan – a süngyerekek – mindegyikének megvan a maga sajátossága. László gurul, küzd, hogy ne maradjon le, míg Zsuzsi, a „kissé kövér”, görög a kertben, a legkisebb, Jonathan pedig úgy gurul, mint egy alma. A „büszkeségtől dagadó” sünmamát hős anyaként ábrázolja, aki erőteljes jelenlétével zárja le a családi menetet. Ezek a leírások személyiséget és bájt adnak a sünöknek, élénk, játékos képet alkotva a családról.

A vers harmadik és negyedik szakasza a sünök kerti játékának leírása. A kölykök birkóznak, felborulnak, és „ribilliót” okoznak. Ez a jelenet a csemeték féktelen örömét tükrözi, ártatlan, kaotikus játékukat a holdfényben: az egerkergetés kaland érzetét kelti. A záró szakasz a rend helyreállítását mutatja: a „fülrepesztőt trombitált” onomatopoeia használata muzikalitást ad, mintha maga a kert is megtelne az ünnepelés utánzó hangjaival.

Az emberszerű tulajdonságokat hordozó sünök mesebeli hangulatot adnak a versnek. A menetelés, gurulás és birkózás leírása, valamint az, hogy van emberközeli nevük, egyszerű állatokból fantasztikus lényekké változtatja őket, saját családi szereppel. A vers képei, például a holdfényes kert fokozza a fantázia érzetét, a sünök szinte mitikus vagy szimbolikus szerepet töltenek be a természeti világban, és emberi szem elől rejtve, titokban élvezik éjszakai multságukat. Az utolsó sorok a lemenő holddal és a kakaskukorékolással jelzik az idő múlását és a látomás elmúlását: a sünkaland véget ért, sorban elgurulnak, jelezve örömteli játékuk végét.

A vers eleven ritmusa követi a sünök kaotikus, mégis örömteli mozgását. A rövid, játékos sorok azt az érzést keltik, hogy a jelenet tele van mozgással és hanggal. Az olyan szavak, mint a „cintányér és Süntányér”, „hengergőzés, kerti tánc” tovább

erősítik az emelkedett, zeneivé transzponált hangulatot, ahol a legegyszerűbb cselekmények – gurulás, birkózás – is egy nagyszerű, örömteli esemény részévé válnak.

A vers a természet apró csodáit ünnepli, a süncsaládot egy váratlan, elragadó látvány főszereplőjévé varázsolva. Az éjszaka alkalommá válik Tamás számára, hogy gyönyörködjön természetes viselkedésükben, és a hétköznapi kertet a kalandok és örömök terévé változtatja. A költemény hangsúlyozza a süncsalád belső kötelékét, miközben együtt játszanak, a szülők vigyáznak a kölykökre. A családi dinamikát melegséggel és humorral jeleníti meg, így a vers tükrözi a szülői gondoskodást és a gyermeki huncutságot. A műben végig a játékosság dominál, a guruló és birkózó kölykök leírásától a szülők játékos próbálkozásaiig a rend helyreállítására. A fantasztikus elemek és a hétköznapi megfigyelések elegye teszi a verset szórakoztatóvá és elbűvölővé.

A *Sün-majális* játékosan és csodás elemekkel ábrázolja a süncsaládot. Az élénk képek, a ritmikus nyelvezet és a humoros leírások révén a vers megragadja a sünök éjszakai tevékenységének örömét és káoszát. A család, a természet és az ünneplés témáira reflektál, maradandó érzelmi benyomást kelt a melegségről, a nevetésről és a természet apró csodáiról.

Gyerekversek – Csukás István: *Sün-mese*

Csukás Istvánnak az 1980-as évek elején írt sünös (és egyéb állatos) verseit először rajzfilmként ismerhette meg a közönség, majd összegyűjtve a *Sün Balázs* című gyerekkötetben (CSUKÁS 2004). Az élénk és játékos hangvételű, nyolcsoros *Sün-mese* humorral, könnyedséggel és szeretettel ragadja meg az ember és sün közötti kapcsolat lényegét. A sünt, mint a természeti világ lényét csodálat és a tréfa keverékével ábrázolja, kötetlen, közvetlen nyelve intim, szinte társalgási elbeszélést hoz létre.

A sün megszemélyesítése a közvetlen „barát”-nak elnevezéssel az első sorban megteremti az ismerősség és a bajtársiasság érzését. A költői én úgy beszél a sünnel, mintha régi ismerősök lennének. Ez a megszemélyesítés antropomorf tulajdonságot ad a sünnnek, mintha saját élete és kalandjai lennének, akárcsak egy emberi barátnak.

A játékos hangnem gyengéd kötekedéssel folytatódik a humoros „te mamlasz!” felkiáltásban, kifejezve a sün iránti szeretetet és aggodalmat a tél beköszönte miatt.

Az évszakok váltakozása központi szerepet játszik a narratívában. Az „Itt az ősz, a lomb lehullt már” sor jelzi az idő múlását és a környezet megváltozását, ami a sünt újbóli megjelenésre készíteti. Az évszakok váltakozása ritmust ad a versnek, hiszen a sün viselkedése a természet körforgását követi. Aggodalmat, törődést tükröz a tél közeledtére figyelmeztető „vigyázz, itt a tél” sor.

A hétköznapi közvetlen nyelvezet – „te mamlasz!” – humoros, humanizáló hatást kelt, keverve a formális és informális stílust. Ez a váratlan hangnemváltás azt mutatja, hogy a beszélő egyszerre szereti az állatot és szórakozik a sün viselkedésén. A nyelvhasználat laza, köznyelvi légkört teremt, mintha a beszélő könnyed beszélgetést folytatna egy barátjával, s nem egy állatot figyelne. A sün kopogó körmeinek humoros leírása élénk képet ad az állat mozgásáról, ezzel tovább fokozva a sün kissé komikus és szeretetteljes ábrázolását. A könnyed figyelmeztetések és aggodalmak ellenére a sün „nem jön zavarba”, ami függetlenségére és tudatosságára utal, a „belebújik az avarba” befejezés az önállóságát tükrözi.

A vers a természet körforgásán keresztül reflektál az idő múlására, különös tekintettel a sün viselkedésére. Az ősz és a tél közeledtével megváltozó természeti világ alkalmazkodásra készíteti a sünöket. A változások ábrázolása kiemeli az élet ciklikuságát. A könnyed, humoros hangnem a ragaszkodó kötekedés légkörét teremti meg. A nyelvhasználat személyessé és közelivé teszi az ember és a sün közötti kapcsolatot. A tréfás hangnem mellett meghúzódik a törődés és az aggodalom érzése is, ahogy a beszélő igyekszik figyelmeztetni a sünt a tél közelgő kihívásaira.

A játékos, könnyed *Sün-mese* megragadja az emberi szemlélő és a sün kapcsolatát. A kötetlen nyelvezeten és humoron keresztül egyszerre fejezi ki a szórakozást és a sün iránt aggodalmat, vele együtt éli át a változó évszakok kihívásait. A vers középpontjában az emberek és az állatok közötti interakció (hiánya) áll, a humort ötvözve a természeti világ csendes folyásának ábrázolásával.

Gyerekversek – Csukás István: *Sün Balázs*

Csukás egy másik sünös verse, a *Sün Balázs* a család, a függetlenség és az összetartozás kihívásait dolgozza fel (CSUKÁS 1982). A mű középpontjában Balázs áll, a hét süntestvér közül a legkisebb, aki, miután folyamatosan kiszorítják otthonukból, úgy dönt, hogy önálló életet kezd, de rájön, hogy a függetlenség felelősséggel és bonyodalmakkal jár. Az erdei tölgyfa tövében élő sünök képe összekapcsolja a mesét a vadonnal és az egyszerűséggel. A ház a családi egységet és összetartást szimbolizálja. Ahogy nőnek a testvérek, az egykor kényelmesnek tűnő ház túl kicsi lesz számukra, így a kiszoruló legfiatalabb és legkisebb Balázs alkalmazkodásra és alternatívák keresésére kényszerül. A bentmaradásra tett kísérletei után az „Ebből elég! Torkig vagyok!” felkiáltások jelzik a töréspontot, ami ahhoz a döntéshez vezet, hogy elhagyja a családi otthont és megkeresi a saját életterét.

Balázs „vándorlása” az erdőben, majd a saját kunyhó építése a saját élete feletti irányítási vágyát szimbolizálja: kialakítja az igényeinek megfelelő személyes teret, ahol végre kényelmesen aludhat anélkül, hogy kiszorulna. Azonban elégedettsége új otthonával rövid ideig tart, mert hamar rájön, hogy a függetlenség nem védi meg testvéri szükségleteitől. A történet fordulópontját jelenti, amikor egy vihar elpusztítja az eredeti házat, és hat testvére menedéket keresve hozzá fordul segítségért. Balázs korábbi csalódottsága és függetlenedési vágya ellenére együttérzést mutat, beengedve őket házába a vihar elől. A testvérek érkezése azonban ismét előidézti ugyanazt a problémát, amely elől Balázs próbált megszökni: a hét testvérrel teli új ház ismét kicsi lesz.

A történet tele van humorral és iróniával, különösen abban, ahogyan Balázs szorult helyzetét ábrázolja, illetve, hogy saját otthont építve ugyanabba a helyzetbe kerül a küszöbre lökve. A történet könnyedségét a játékos nyelvezet és a karakternevek adják, mint például Aladár, Dorottya, Tihamér és Piroska. Ezek a nevek minden testvérnek külön identitást kívánnak adni, hozzájárulva a történetet meghatározó humoros családi dinamikához.

A történet egyik központi témája a családi élet vonzása és taszítása: Balázs vágyik a függetlenségre, de a családon belüli szerepét sem tagadja meg. A mese feltárja

a feszültséget a családi kötelezettségektől való elszakadás és a valóság között, hogy a család, annak minden feszültségével együtt, gyakran a támogatás és a vigasztalás forrása. A történet fizikai és érzelmi terében Balázs végső felismerése – „Mit tehetnék? Megnövök!” – bizonyos beletörődést sugall az élet realitásaiba: a személyes teret és szabadságot mindig veszélyeztethetik a kapcsolatok és a felelősségek. A családról, a függetlenségről és a privát tér kereséséről szóló játékos hangvételű *Sün Balázs* története élénk karaktereivel és komikus iróniával bemutatja a legkisebb frusztrációját a nagycsaládban, és azt a vágyat, hogy kivívja önálló helyét a világban. A függetlenségre törekvő erőfeszítései ellenére Balázs végül megtanulja, hogy a családi kötelékek – még ha kihívásokkal is – megkerülhetetlenek, és a felnőtté válás néha azt jelenti, hogy vállalni kell a kapcsolatokkal járó kényelmetlenséget.

Összegzés

Mind a négy költemény a sünök elbűvölő, titokzatos és olykor szeszélyes alakját ábrázolja más-más hangvétellel, tematikával és stílusválasztással megközelítve a központi szereplőt. Bár mindannyian a sünnel foglalkoznak, fókuszuk a mély reflexiótól a játékos történetmesélésig változik. Takáts Gyula *A sün* című versében a magány és nyugalom érzete dominál, a sün önálló természetét, az ember és az állatok közötti határokat ábrázolja. A sün közömbös a beszélő jelenléte iránt, teljes mértékben a saját dolgára összpontosít. Takáts *A süne* a leginkább önelemző és legfilozofikusabb a négy vers közül, a sünt az önellátás és az érzelmi határok metaforájaként használja. Csukás István *Sün-meséje* ugyancsak egy magányos, független sünt ábrázol, míg Balla Zsófia *Sün-majálisa* és Csukás *Sün Balázsa* egy-egy süncsalád életét jeleníti meg. Balla örömteli holdfényben mutatja a kicsinyek játékos birkózását, táncát: a családi élet örömeire és káoszára fókuszál, ünnepi hangulattal. A mozgással, vidámsággal és zenével teli ünnepi éjszaka hangvétele humoros, nevetésre invitálja az olvasót. Csukás a könnyed, humoros *Sün Balázsban* antropomorfizálja szereplőit: emberi problémát ábrázol sün környezetben humoros nyelvezettel. Ez a vers strukturáltabb és narratívabb, mint a többi, olyan mélyebb témákat érint, mint a családi dinamika és a személyes tér iránti

vágy. Központi témája a család és függetlenség közötti feszültség: tréfával és iróniával tárja fel a személyes tér iránti küzdelmet a népes családon belül. A narratív vers fókuszában Balázs önállóságához vezető útjának ábrázolása áll.

Bibliográfia

- BALLA Zsófia. 1985. *Hóka főka fióka: Versek gyermekeknek*. Bukarest, Kriterion.
- CSUKÁS István. 1982. Sün Balázs. *Népszabadság*. 40. évf. 43. sz.: 19.
- CSUKÁS István. 2004. *Sün Balázs: Gyerekversek*. Budapest, Gesta.
- DERRIDA, Jacques. 1988. Che cos'è la poesia? *Poesia*. 1. évf. 11. sz.
- EDMOND, Lauris. 1983. *Catching It*. Auckland, Oxford University Press.
- FRITZ, Walter Helmut. 1999. *Zugelassen im Leben*. Hamburg, Hoffmann & Campe.
- TAKÁTS Gyula. 1964. Két új verse: Oly startra kész, A sün. *Élet és Irodalom*. 8. évf. 21. sz.: 5.
- TAKÁTS Gyula. 1968. *Villámok mértana*. Budapest, Szépirodalmi.
- TAKÁTS Gyula. 1972. Kör zárja porba. *Élet és Irodalom*. 16. évf. 4. sz.: 12.
- TÜSKÉS Tibor. 1968. Takáts Gyula: Villámok mértana. *Kortárs*. 12. évf. 9. sz.: 1485–1487.
- TÜSKÉS Tibor. 1996. *A hasznos szép költője: Írások Takáts Gyuláról*. Kaposvár, Megyei és Városi könyvtár.
- VÍGH Éva (szerk.). 2019. *Állatszimbólumtár A–Z*. Budapest, Balassi.

Függelék

Takáts Gyula: *A sün*

Zörög, szuszog már hetek óta itt.
Elnézem tüskés, szép szuronyait.
Kis sün... A tulipánjaim között
a holdfényben orra, szeme ragyog...
Csak takarít, tisztít s hogy itt vagyok,
nem érdekli... Csupán a férgek!
Hódol a legszebb szenvedélynek.

Megszoktuk egymást... Mint a mesterem...
De hogyha érte nyújtom a kezem,
mint labda, tüskés szellemmé mered:
– Ne érints – szól –, és szívedre se végy...
Mi dolgod, tedd!... Nem háláért teszem...
Önzetlen!... Jó szót te se várva,
emeljen szenvedélyed szárnya! –
Takáts Gyula: *Carmen nocturnale*
Oly gyáván sápadozik a holdszemű éjfél
fenn a dióknak az ága fölött,
mint távoli lesben a vénség
tarka ruhámnak a ránca között.

A gazda derék vállára nyargal az éj.
Rajta rudon, fityegőn, két vödör víz hintál.
Bamba szemekkel és teli tőggel
áll a tehén kapuhidnál.
Álmomra borúl a gerendák rácsa.
Máknak az illata hull, mint magja a zsákba
és serceg a sün kinn a sövényben,
perceg a szű benn a szobámban.

Takáts Gyula: *Kör zárja porba*

Tüzes pozdorja... Szirti kaszáló...
Ha csak sárga lenne.
Hajnalonta még az igénytelen
sün sem keresgél benne...

Kegyetlen lángban szétesett sziklák
vad, mészarcú láza.
Ezüst-tövis szurkál körül,
mint fecskendőtű lángja.

Valami meddőn tiszta tűz szaga
lepi e vert teret.
Sasok helyett kis fényes tücskök
gyásza tépi az eget.

Izzó kulcsaid jegye ég belém
és hangyasav, darázs-fulánk,
de sarkamtól ötven láb mélyen
– tudom – a kristályvízű ág

rohan és hűset, szívet se hajt!
Partot?... Még azt sem ér.
Gejzir-virága lent a tó alatt
possadt iszapban mállik szét,

mint itt e zöld, gyönyörű gyik
a kádban, mert szomját oltva
kapkod az élet... És sárgul a pajzs:
kör fojtja vízbe... Kör zárja porba,

s hófehér meszelt falon a való
mezítlén vált ruhát.
Csak nézi-nézi s még árnyékaról
sem ismeri föl magát.

Balla Zsófia: *Sün-majális*

Egy este
az ablakon kilesve
így kiáltott föl Tamás:
– Gyertek gyorsan!
Látomás! –

A holdfényes kertben
vonult ünnepélyesen
Sün Apó, a hadfi,
mögötte Sün László,
gurult aprón, nem akart
ő sem lemaradni.
Aztán Süni Zsuzsi görgött,
kissé kövéren
sündörgött.
A harmadik kissün halma
akkorácska, mint egy alma,
úgy is hívták: Jonatán;
gurult tüske-vonatán.
Leghátul meg Sün Anyó,
a büszkeségtől dagadó
Hős Anya jött peckesen.

Olyan húhót nem láttam még
a közelbe' s messze sem:
nedves gyepen szétgurultak,
ágaskodtak, fölborultak,
birkózott a két fiú
Süni, lett ribillió!
Fújtatott a két szülő,
a kölykök közt szétütő;
házfal mellett kergetett
cérnafarkú egeret
Sün Zsuzsi – most kezesen
földre lapult meszesen.

Cintányér és Süntányér,
hengergőzés, kerti tánc –
öt Sün járta összesen!

A Hold lement a magas
fák közt, szólt már a kakas;
az öt Süni sorba állt,
elgurult, és Sün Anyó
fültrepezstőt trombitált.

Csukás István: *Sün-mese*

Tüskeshátú sün barátom,
merre jártál, mondd, a nyáron?
Itt az ősz, a lomb lehullt már,
most látlak, hogy előbújtál.
Körmöd kopog, eliramlassz,
vigyázz, itt a tél, te mamlassz!
De a sün nem jön zavarba,
belebújik az avarba.

Csukás István: *Sün
Balázs*

Erdőszélen,
erdőszéli
tölgy tövében
volt egy ház.
Abban lakott
hét süntestvér:
Sün Aladár,
Sün Piroska,
Sün Adorján,
Sün Dorottya,
Sün Demeter,
Sün Tihamér,
s a legkisebb:
Sün Balázs.

Hogyha jól be-
vacsoráztak,
szűk lett nekik
az a ház,
s előfordult
ilyenkor, hogy
kívül rekedt
Sün Balázs.
Furakodott,
nyomakodott,
morgott, perelt
dühöngve,
semmit se ért,
mit tehetett,
lefeküdt a
küszöbre.

Telt az idő,
múlt az idő,
éjre éj és
napra nap.

Egyre többször
fordult elő,
hogyan a házból
a legkisebb
kimaradt.
„Ebből elég!
Torkig vagyok!
– kiáltott fel
Sün Balázs. –
Sokan vagyunk,
s kicsi nekünk
ez a ház!”
„Éppen ezért
én elmegyek.
Szerbusz néktek
hat testvér:
Sün Aladár,
Sün Piroska,
Sün Adorján,
Sün Dorottya,
Demeter és
Tihamér!”

Miután így
elbúcsúzott,
fogta magát,
elindult,
lába nyomán
porzott a vén
gyalogút.

Így baktatott,
így poroszkált,
szomszéd tölgyig
meg sem állt.

Ottan aztán
sürgött-forgott,
árkot ásott,
falat emelt,
tetőt ácsolt,
ajtót szegelt,
és mire a
nap leszállt,
épített egy
kalyibát.

„Így ni! –
mondta. –
Most már végre
kényelmesen
alhatok!
Nem tolnak ki
a küszöbre
a nagyok!”

Falevélből
ágyat vetett,
kényelmeset,
belé feküdt
s hortyogott,
hogyan csörögtek
s remegtek az
ablakok.

Éjfél tájban
vihar támadt,
hajlítgatta
a vén fákat,
fújta a szél nagy
zajjal ám.
Arra ébredt,
hogyan zörögnek
a kalyiba ajtaján.

„Ki az? – szólt ki
fogvacogva. –
Ki kopogtat
sötét éjnek
idején?”

„Mi vagyunk az!
– szóltak kintről. –
Mi vagyunk a
hat testvér:
Sün Aladár,
Sün Piroska,

Sün Adorján,
Sün Dorottya,
Demeter és
Tihamér!”

„Elvitte a
szél a házunk,
engedjél be,
ázunk-fázunk
idekint,
csuromvíz a
kabát rajtunk
és az ing!”
„Jól van, jól van!
– szólt Sün Balázs.
–
jövök már!”
S fordult a kulcs,
nyílt a zár.

Betódultak
mind a hatan,
tele lett a
kalyiba.
Kérdezte is
Sün Tihamér:
„Mondd csak
testvér,
nincs, csak ez az
egy szoba?”

Lefeküdtek,
elaludtak.
S arra ébredt
Sün Balázs:
újra kicsi
lett a ház!

Mert az éjjel
ide-oda
lökődve,
kiszorult a
küszöbre.
„Ejnye! – mondta
fejvakarva. –
Mit tehetnék?
Megnövök!
S akkor talán
nem lesz ágyam,
nem lesz párnám
a küszöb.